

Aan het Programmabureau Hart voor de Heuvelrug
Postbus 80300
3508 TH Utrecht

Zeist, 30 maart 2009

Betreft: Reactie Stichting Milieuzorg Zeist e.o. op Ruimtelijk Plan Vliegbasis Soesterberg.

Geachte mevrouw, mijnheer,

Op 09 maart 2009 is door het programmabureau het Ruimtelijk plan voor de Vliegbasis gepresenteerd. Hierbij wil de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. gaarne haar reactie op het plan geven. Eerst zal in algemene zin op het plan worden gereageerd, waarna op een aantal specifieke deelaspecten zal worden ingegaan.

Algemeen

Zoals ook eerder al aangegeven wil de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. allereerst (nogmaals) haar complimenten aan het programmabureau geven voor de wijze waarop het plan tot stand is gekomen. Vrijwel meteen nadat in mei 2006 de 'Uitgangspunten voor het ruimtelijk plan' waren vastgesteld, is men met een breed interactief proces gestart waarbij zowel bewoners als belangenorganisaties werden betrokken. Zelfs is een internationaal panel ingevlogen om een onafhankelijk advies over de toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden van de basis uit te brengen.

Teneinde tot een goed gefundeerd plan te komen zijn er diverse deelonderzoeken uitgevoerd, zoals o.a. een archeologisch onderzoek, een cultuurhistorisch onderzoek, een onderzoek naar eventuele subsidiemogelijkheden, een economische effectrapportage en niet op de laatste op basis van beschikbare inventarisaties (inclusief kwetsbaarheidsanalyse) een natuurvisie. Die deelonderzoeken hebben vorig jaar tot een concept-Ruimtelijk plan geleid, dat aan de inspraak werd voorgelegd. Ook door de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. is toen een uitgebreide reactie gegeven.

Op basis van de op het concept ruimtelijk plan gegeven reacties is uiteindelijk hét Ruimtelijk plan opgesteld, zoals dat op 09 maart 2009 is gepresenteerd. Dat overigens niet nadat de bestuurders van de direct betrokken overheden (provincie Utrecht, Soest en Zeist) daarover na uitvoerige onderhandelingen overeenstemming hadden bereikt.

Aangezien het gebied in zijn geheel is begrensd als EHS dienen eventuele ontwikkelingen in ieder geval te voldaan aan de EHS-Saldobenadering. Daar is in een apart boekje dan ook bijzondere aandacht aan besteed.

Hoe men de uitkomsten van het planproces ook beoordeelt er kan o.i. wel worden gesteld dat men daarbij op zich zorgvuldig te werk is gegaan.

Bezien we het Ruimtelijke plan zoals dat nu voorligt dan is duidelijk dat het plan ten opzichte van de eerste ruimtelijke schets zoals deze in 2006 het daglicht zag aan kwaliteit heeft gewonnen. Zo worden er t.o.v. van het toen gepresenteerde toekomstplan aanzienlijk minder woningen gebouwd (440 i.p.v. 1400) en ook zijn er geen locaties voor (echte) bedrijventerreinen meer opgenomen. Voorts is de relatie met het dorp Soesterberg nu verder uitgewerkt en heeft daarbij een afstemming plaatsgevonden met het Masterplan zoals dat door Bureau Bakker is ontwikkeld.

Bezien we het voorliggende Ruimtelijk plan evenwel ten opzichte van het concept Ruimtelijk plan zoals dat in 2008 is gepresenteerd dan zien we dat men weliswaar enerzijds in het noordelijk deel tot een duidelijker recreatieve zonering is gekomen, o.a. door het verleggen van de beoogde 'recreatieve verbinding' tussen het Station Den Dolder en Soesterberg, maar anderzijds ook meer gebieden voor de recreant/fietser toegankelijk heeft gemaakt. Ook is in het Ruimtelijk plan t.o.v. het concept toch weer meer woningbouw (440 woningen i.p.v. 260) opgenomen teneinde aan de door de bestuurlijke partijen gestelde budgetneutraliteit te kunnen voldoen, zij het dan op een andere locatie. Positief is in ieder geval dat men nu een aparte paragraaf over duurzaamheid heeft opgenomen.

Alhoewel het plan ten aanzien van bepaalde aspecten dus aan kracht heeft gewonnen, betekent met name de toename van het rood, althans t.o.v. het concept, als ook van de uitbreiding van het (fiets)padennet, dat de aanvankelijk in het concept aanwezige rood-groenbalans er o.i. in het nu voorliggende Ruimtelijk Plan toch op achteruit is gegaan. Zoals ook tijdens de werkateliers en informatieavonden naar voren gebracht is de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. van mening dat het hier feitelijk om zo'n uniek natuurgebied gaat, dat bovendien zo'n cruciale functie voor het ecologisch evenwichtig functioneren van de Utrechtse Heuvelrug als één geheel vervuld, dat de Vliegbasis, ook overeenkomstig het advies van het ULI, gewoon in zijn geheel als natuurpark/Peacepark dient te worden ingericht. Feitelijk doet elke toevoeging van rode bebouwing, zeker als het om niet aan direct aan de natuur gebonden bebouwing gaat, zoals woonbebouwing, daaraan een bepaalde afbreuk. In die zin blijft het voor de Stichting toch onbegrijpelijk dat men juist voor de Vliegbasis voor het uitgangspunt van budgetneutraliteit heeft gekozen, terwijl er toch ook via het rijk heel veel geld beschikbaar komt, o.a. via het ILG, om ook t.a.v. de natuur tot een kwaliteitsimpuls te kunnen komen (vergelijk ook de instelling van het AVP-gebied 'Heel de Heuvelrug')¹. Juist door in zo'n uniek gebied te investeren, net zoals dat in het kader van de Agenda 2000 voor bijvoorbeeld de Stichtse Lustwarande is gedaan, kunnen de betrokken bestuurlijke partijen zich van hun beste zijde laten zien. Een dergelijke investering in de natuur is zijn geld meer dan waard, ook al omdat het toch een belangrijk, zo niet het belangrijkste visitekaartje voor de Heuvelrug als geheel zal worden². Door de basis in zijn geheel aan de natuur terug te geven kan men de natuurparel die de Heuvelrug is ook echt laten schijnen.

Om alsnog tot een positievere rood-groen balans te komen zou o.i. in ieder geval van de t.o.v. het concept toegevoegde bebouwing aan de zuid-westkant van de basis moeten afgezien³. Daarvoor is o.i. ook alle aanleiding. Een deel van het geld zoals dat met de bouw van de woningen wordt gegenereerd wordt immers aangewend om op het terrein van de Vliegbasis een aantal recreatieve voorzieningen aan te leggen, zoals een aantal recreatieve landmarks, maar ook de beoogde 'recreatieve verbinding'. Aangezien het hier evenwel gaat om de EHS is de Stichting van mening dat de kosten die daarmee zijn gemoeid niet ten koste van de op de Vliegbasis aanwezige natuur mogen gaan, aangezien het hier feitelijk niet om 'rood voor groen' maar om 'rood voor rood' gaat. Juist door van de bebouwing die nu ten westen van Soesterberg-Noord is geprojecteerd af te zien, zal uiteindelijk ook de EHS Saldobenadering positiever uitkomen dan thans het geval. Tenslotte is dat ook meer in lijn oorspronkelijke streven van de gemeente Zeist, overigens mede naar aanleiding van het advies van het ULI, om van de Vliegbasis ook een echt natuurpark te maken.

Wat de EHS Saldobenadering betreft, toch in belangrijke mate bepalend of het gepresenteerde plan uiteindelijk ook in planologisch-juridische zin doorgaan kan vinden, is de Stichting van mening dat deze in ieder geval op korte negatief is en wellicht op lange termijn (weer) positief, zij het dat dat dan mede afhankelijk is van de inrichting, het beheer en bijbehorende handhaving. Overigens kan ook op basis van de in het boekje 'EHS-Saldobenadering' gepresenteerde gegevens en expert-judgements/best professional judgements worden geconcludeerd, dat deze voor bepaalde criteria waaraan wordt getoetst op korte termijn negatief zal uitvallen en dus uiterst kwetsbaar is.

Juist omdat deze balans zo kwetsbaar is wordt het door de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. dan ook van groot belang geacht dat dat gedeelte van de Vliegbasis dat een groene

¹ Weliswaar is indertijd in de 'Uitgangspuntennota' aangegeven dat 'de plannen behalve ecologisch verantwoord ook financieel haalbaar zouden moeten zijn en dat derhalve woningbouwlocaties nodig zouden zijn', maar aangezien het project van de Vliegbasis formeel niet onder het Agenda 2000 project 'Hart van de Heuvelrug' valt blijft toch onduidelijk waarom men dan in dit bijzondere geval niet van de daarvoor in de Raamovereenkomst opgenomen financiële verevening afwijkt (zie overigens ook het Streekplan, pag. 103).

² Zo'n investering in de natuur verdient zich ook op indirecte wijze financieel terug, zoals door een hogere WOZ-waarde van de huizen (zie in deze ook het boekje 'Het geld groeit op onze Heuvelrug' (T. Bade, 2007).

³ Het gaat hierbij dan feitelijk om het gedeelte dat op het grondgebied van de gemeente Zeist is gelegen.

bestemming heeft nu zo snel mogelijk aan de Stichting het Utrechts Landschap wordt overgedragen, zodat zij met de opstelling van een beheersplan kunnen beginnen. Dat waarborgt naar verwachting niet alleen dat aanwezige kwetsbare natuurwaarden zullen worden ontzien, in casu zuleen worden verbeterd, maar ook dat de kosten, zoals renteverliezen tot een minimum kunnen worden beperkt.

Specifieke aspecten.

Hieronder zal op een aantal specifieke aspecten en dan in het bijzonder op de EHS-saldobenadering worden ingegaan.

Balans tussen natuur en rode ontwikkelingen.

In het bovenstaande is al aangegeven, dat het terrein van de Vliegbasis met zijn schraalgraslanden, eikenstrubbenbossen, structuurrijke heiden feitelijk een uniek natuurgebied is. Daarnaast vervult het gebied gezien ligging in het hart van de Heuvelrug een cruciale functie in het ecologisch functioneren van de Utrechtse Heuvelrug als geheel. Zo is de basis de verbindende schakel tussen het zuidelijk en noordelijk deel van de Utrechtse Heuvelrug, waar vanuit het zuiden zowel de westelijke corridor als oostelijke corridor samenkomen en via een passage over het spoor verbonden worden met bossen/heide van het noordelijke deel van de Heuvelrug (zie ook de betreffende figuur op pag. 24)⁴. Daarnaast vormt het gebied ook een belangrijke schakel met bossen/heide gelegen tussen Zeist en De Bilt (en daarmee feitelijk ook met het Kromme Rijngebied). Juist gezien die in ecologisch opzicht bijzondere betekenis van het gebied is de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. er altijd een groot voorstander van geweest dat de natuur hier het primaat zou krijgen en overige functies daaraan op inspiratieve wijze worden aangepast. Met het voorliggende plan is men daaraan grotendeels tegemoet gekomen, waarvoor ook complimenten, maar er blijven toch, zoals ook uit bovenstaande duidelijk is, een aantal ontwikkelingen over die o.i. een te grote inbreuk op aanwezige natuurwaarden (kunnen) betekenen.

Een punt van aandacht is allereerst de woningen die direct ten noorden van Soesterberg-Noord zijn geprojecteerd. Op zich kan de Stichting zich ook gezien beoogde transformatie Soesterberg-Noord goed voorstellen, dat men aan die zijde van de basis het dorp een direct relatie met de Vliegbasis wil geven. De vraag daarbij voor de Stichting blijft dan toch of dat ook niet gewoon kan worden gerealiseerd door de nu aan de rand van het dorp aanwezige bedrijven te transformeren tot woningen, waardoor niet alleen aan (eventuele) behoefte aan woningen tegemoet kan worden gekomen, maar men aldaar ook tot een (groene) kwaliteitsverbetering kan komen. Voorwaarde is dan wel dat de dichtheid aan woningen niet al te groot wordt en er bovendien voor wordt gezorgd dat bewoners, honden en vooral ook katten niet zomaar vrij de waardevolle schraalgraslanden in kunnen lopen. Nu is er daarvoor weliswaar op terrein Vliegbasis een bufferzone aangehouden die kennelijk tot aan de runway loopt, waarin tevens enige paden zijn geprojecteerd, maar de vraag blijft toch of daarmee niet meteen al een te grote inbreuk op de hier aanwezige droge schraal graslanden worden gedaan. In die zin spreekt de groene bufferzone zoals deze nu ter hoogte van Tammer is voorzien de Stichting meer aan, waarbij dan bijvoorbeeld met enkele bankjes de mensen vrij zicht over de uitgestrekte graslanden kan worden gegeven. Wat de eventuele vrije inloop van katten en honden betreft is het bekend dat deze een groot effect op aanwezige fauna kunnen hebben. Teneinde dat te voorkomen biedt een greppel waarschijnlijk te weinig weerstand, ook al is daarin dan een soort hek geplaatst. In die zin vraagt de Stichting zich af of het toch niet mogelijk is aan de zijde van Soesterberg hetzij een soort wadi/sloot/vijverpartij te realiseren die niet zo maar door katten kan worden overgestoken⁵. Daarnaast dient er natuurlijk meteen vanaf het begin dat de basis voor het publiek wordt opengesteld er voor te

⁴ Overigens is de Stichting wel ontzettend blij dat men in het plan t.o.v. het concept nu ook aan de heidecorridor een duidelijke invulling heeft gegeven, waarbij men nadrukkelijk rekening heeft gehouden met de eisen die soorten, zoals o.a. de zandhagedis, aan een dergelijke verbinding stellen.

⁵ Uiteraard zou je een dergelijke sloot hier van nature niet verwachten, maar het gaat erom iets natuurlijks – en dus niet een hoog hek - te bedenken waar vrije entree huisdieren op basis alsnog kan worden voorkomen.

worden gezorgd dat honden alleen aangelijnd de basis op mogen en zelfs in bepaalde kwetsbare gedeelten honden niet mogen worden meegenomen.

Een ander belangrijk aandachtspunt zijn de woningen die nu alsnog direct ten noord-westen van Soesterberg zijn toegevoegd. Deze zouden dan i.p.v. de woningen komen die nabij Tammer waren voorzien, maar duidelijk is ook dat het aantal waarvan nu wordt uitgegaan veel groter is. De woningen zoals deze nu feitelijk direct ten noorden van Dorrestein/wvc Beukbergen zijn geprojecteerd gaan, zoals ook uit het Natuuronderzoek van Bureau Bakker kan worden afgeleid, direct ten koste van aldaar gelegen bos met zekere/grote ecologische waarde. Ook gezien de betekenis die aan dat bos moet worden gegeven, mede in relatie tot het natuurnetwerk zoals dat thans (nog) tussen Soesterberg en Huis ter Heide/Bosch en Duin (nog) aanwezig is en waarbij aan het hier gelegen bos wel degelijk voor bepaalde soorten een bepaalde landschapsecologische functie kan worden toegekend, moet de hier geprojecteerde bebouwing o.i. dan ook onaanvaardbaar worden geacht. Gevolg is immers dat de corridor die nu ter hoogte Camp New Amsterdam (CNA) is geprojecteerd feitelijk als enige verbinding overblijft terwijl deze – zeker op de schaal van de Utrechtse Heuvelrug als geheel – toch bijzonder smal moet worden geacht. Elke bosschage die in het gebied tussen Soesterberg en Huis ter Heide/Bosch en Duin kan worden behouden kan o.i. dan ook een bijdrage leveren, ook al is dat dan op metapopulatie-niveau, om de hier geprojecteerde corridor beter te laten functioneren (zie voor overzicht bosschages overigens ook de luchtfoto op in het Ruimtelijk Plan op pag. 8). Dat overigens ook vanuit het gegeven, dat er ook op Camp New Amsterdam een verdere verdichting van de bebouwing is voorzien (van 5 naar 20 %).

Meer in het bijzonder kan ten aanzien van de hier geprojecteerde woonwijk nog worden opgemerkt dat deze tamelijk geïsoleerd ten opzichte van Soesterberg komt te liggen, waarvan kan worden afgevraagd of dat vanuit ruimtelijk/stedebouwkundig oogpunt wel wenselijk is.

Een derde belangrijk aandachtspunt is de recreatieve ontsluiting van het gebied. Behalve wandel- en fietspaden, wil men ook een 'recreatieve verbinding' aanleggen vanaf Station Den Dolder via het Museumkwartier naar Soesterberg. Om de entrees van de basis te markeren wil men voorts op een aantal plekken 'recreatieve landmarks' realiseren. Vooropgesteld zij dat het goed is dat er duidelijke entrees komen, ook om te voorkomen dat bezoekers vrij over het gebied gaan struinen, maar de vraag blijft dan wel of dat dan echte landmarks moeten worden (vergelijk ook figuur op pag. 48), ook gezien de kosten die dat met zich meebrengt. Voor de Stichting mag het zeker kunstzinnig zijn, maar 'groots' lijkt ons toch iets te veel van het goede.

Zoals ook in het bovenstaande al aangegeven, is in het voorliggende Ruimtelijke plan de in noordelijke gedeelte aangegeven recreatieve structuur nu beter aangepast aan de aanwezige natuurlijke kwaliteiten/landschapsecologische functie van het gebied, maar het fietspad zoals dat ten zuiden van de runway nu over de gehele lengte is geprojecteerd zal o.i. een (veel) te grote verstoring van met name de fauna met zich mee zal brengen. Indien men dit fietspad toch wil handhaven, zou het gedeelte van het pad dat tussen Soesterberg-Noord en de Weerden van Poelmanweg is geprojecteerd o.i. veel beter in de nu aldaar aangegeven groene buffer kunnen opnemen. Daardoor wordt aan de op dit gedeelte van de basis gelegen schrale graslanden ook echte rust gegeven, hetgeen uiteindelijk ook de oostelijke corridor ten goede komt.

Wat betreft de aangegeven recreatieve structuur heeft het de Stichting wel verbaasd dat men nu in een keer ook aan het ecoduct dat over het spoor bij Den Dolder is geprojecteerd recreatief medegebruik wil toestaan. Daarvoor wil men het ecoduct wel 10 m breder maken dan oorspronkelijk gepland, maar onderzoek van Alterra heeft toch in voldoende mate aangetoond dat van het recreatief medegebruik een negatieve invloed uitgaat, zeker als daarvan in de toekomst ook het edelhert gebruik van zal gaan maken (zie ook Alterra-rapport 912: 'Corridor Leusderheide').

Verheugd is de Stichting wel dat is afgezien om aan de shelters, althans aan de meest oostelijk gelegen gebouwen, niet langer een museumfunctie te geven. Dat komt uiteindelijk te rust in dit gebied, dat een cruciale functie vervult in de westelijke corridor ten goede.

Wel maakt zij zich zorgen over de beoogde gebruiksfunctie meest westelijk gelegen shelters, ook al is deze dan vooral creatieve en culturele activiteiten. Dat hangt er mede mee samen dat men er kennelijk voor heeft gekozen, mede op basis van patroon oorspronkelijk vliegheide, om een deel van het bos zoals dat rondom meest oostelijke shelters aanwezig is om te vormen tot droog schraal grasland. Met name dat laatste heeft bij de Stichting toch enige verbazing gewekt. Zoals ook ongetwijfeld bij samenstellers van het Ruimtelijk Plan bekend, is in deze zone de westelijke corridor geprojecteerd, die met name voor bossoorten een belangrijke functie dient te vervullen. Weliswaar wordt in het Ruimtelijk Plan aangegeven, dat men die functie wil versterken door tussen de geprojecteerd corridor door Camp New Amsterdam en het bosgebied van de Shelters nieuw bos aan te planten, althans half om half (dus 50%), de vraag blijft daardoor wel of die corridor door de beoogde kap van het bos daardoor nog wel aan de voorwaarden kan voldoen die volgens 'TOVER'/'Handboek Robuuste Verbindingen' aan de vereiste ecosysteemtypeverbinding 'Bos van arme en matig rijke zandgrond' worden gesteld. Weliswaar is hiervoor door Arcadis nader onderzoek gedaan, maar aangezien de Stichting niet over dat onderzoek beschikt is het ook moeilijk daar nu bindende uitspraken over te doen. In ieder geval is het voor de Stichting duidelijk dat als men de bosoppervlakte van het Sheltergebied kleiner maakt dit gebied ook moeilijker als stapsteen kan functioneren en elke toegevoegde functie het ecologische optimaal functioneren van de westelijke ecologische corridor daardoor (verder) zal belemmeren.

Wat betreft het Museumkwartier wordt daarbij kennelijk nu toch een iets groenere (en duurzame) setting nagestreefd, die meer past bij de toekomstige functie van de Vliegbasis⁶. Wat betreft eventuele manifestaties wordt het wel van belang geacht dat deze niet gedurende het (voor vogels) kwetsbare seizoen worden gehouden, aangezien uit diverse onderzoeken bekend is dat met name grondbroedende vogels al bij geringe betreding worden verstoord (zie o.a. R. Bijlsma, 2006, 'Effecten van menselijke verstoring op grondbroedende vogels in de Planken Wambuis' in De Levende Natuur).

Verder is het natuurlijk fantastisch dat de provincie het landgoed De Paltz heeft aangekocht, zodat ook in een wat groter verband tot een goede zoning kan worden gekomen. Daarbij dient dan uiteraard rekening te worden gehouden met de functie die dit gebied tevens heeft binnen de 'oostelijke (bos)corridor' (zie ook figuur op pag. 24).

Wel is de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. van mening, dat bij de inrichting van het bezoekerscentrum voor Heel de Heuvelrug er nadrukkelijk rekening zou moeten worden gehouden met het beleid zoals dat dienaangaande tot op heden door het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug wordt aangehangen alsook beleid o.a. GNR, waardoor ook een goede onderlinge afstemming mogelijk is. Zoals ook u ongetwijfeld bekend hebben zij er tot op heden voor gekozen ook gezien uitgestrektheid Utrechtse Heuvelrug eerder op een aantal plekken relatief kleine centra/informatiepunten in te richten dan één groot centrum voor de Heuvelrug als geheel.

En ook al spreekt een boomkronenpad dan tot te verbeelding, er zal nog goed moeten worden gekeken hoe men kan voorkomen dat het kwetsbare eikenstrubbenbos mede daardoor uiteindelijk niet worden overlopen. Ook gezien hun ouderdom moet immers niet worden uitgesloten dat er hier op bosbodem kwetsbare mossen en paddenstolen voorkomen waarvan de actieve bescherming nadrukkelijk is gewenst.

Meer in het bijzonder is de Stichting overigens van mening dat men op de Vliegbasis geen speeltuin zou moeten willen aanleggen, hetgeen o.i. eerder bij een attractiepark hoort dan bij de algemene opzet en inrichting van de Vliegbasis/natuurgebied.

Op basis bovenstaande kan worden geconcludeerd dat er ten opzichte van het Concept Ruimte plan een aantal verbeteringen zijn doorgevoerd, maar er ook nog steeds een groot aantal zorgenpunten zijn. Wil de rood-groen balans uiteindelijk naar positieve kant doorslaan dan zou nog eens zorgvuldig aandacht aan bovengenoemde punten moeten worden geschonken teneinde tot bepaalde verbeteringen te komen.

⁶ Overigens blijft de Stichting ongelukkig met de aanleg van een grote parkeervoorziening in het Museumkwartier. Zoals ook in haar reactie op het concept aangegeven, had zij toch liever gezien dat automobilisten in natuurtransferium nabij A-28 zouden worden opgevangen (vergelijk ook Veluwe), maar kennelijk heeft dat het bij de eindafweging kennelijk niet gehaald.

Relatie Soesterberg en de Vliegbasis.

In het bovenstaande is al ingegaan wat gevolgen voor de natuur op de basis zijn van woningbouw in de strook direct ten noorden van Soesterberg. Zoals ook daar aangegeven ziet ook de Stichting de noodzaak van de voor Soesterberg beoogde transformatie, waarvoor in het Masterplan van Riet Bakker de basis wordt gelegd. Voor de extra woningbouw op de Vliegbasis zelf ziet de Stichting evenwel, behalve dan om eventueel financiën te genereren voor aankoop/herinrichting basis, geen enkele noodzaak⁷.

In ieder geval is het positief dat de N-237 ter hoogte van de Montgommeryas zal worden ondertunneld, zodat de barrière die er nu tussen het dorp Soesterberg en Soesterberg-Noord bestaat wordt opgeheven.

Duurzame herontwikkeling.

Met betrekking tot beoogde duurzame herontwikkeling wordt gelukkig niet alleen gekeken naar de bebouwde omgeving, maar ook naar de natuurlijke omgeving.

Dat men bij eventuele omvormingen zoveel mogelijk de natuur haar eigen tijdspad wil laten volgen spreekt de Stichting bijzonder aan. Zoals ook overigens in het Ruimtelijk plan aangegeven, maar zeker in het boekje over de Saldobenadering, zal steeds heel goed gemonitord moeten worden wat de effecten van bepaalde omvormingen zijn, zodat de totale balans niet verstoord raakt en bepaalde kwetsbare soorten daar dan de dupe van worden.

Wat betreft de bebouwde omgeving is het natuurlijk een geweldige uitdaging om waar mogelijk een het 'Cradle to Cradle-principe' toe te passen. In die zin is het ook goed om daar waar uiteindelijk wordt besloten om bepaalde gebouwen en wegen toch te slopen/verwijderen, hoe de producten die daarbij vrijkomen dan optimaal kunnen worden hergebruikt. Dat zou ook enorm in de kosten kunnen schelen.

Financiële balans.

Hier is de afgelopen jaren al heel vele over gezegd. Weliswaar wordt door Domeinen /Defensie de Vliegbasis dan (na lange onderhandelingen) voor de natuurprijs aangeboden, het zal toch nog een hele opgave zijn om de grond schoon te maken en ook ongewenste gebouwen en wegen te slopen. Zoals het er nu voorstaat en er geen (externe) financiers/middelen worden gevonden, betekent dat er met name voor deze operatie op de basis nog steeds de bouw van o.i. niet noodzakelijk woningen zal plaatsvinden.

Ook gezien de enorme natuurwaarde van de basis blijft de Stichting van mening, zoals ook eerder al aangegeven, dat er voor de aankoop van de grond en het verwijderen van gebouwen, vervuilde bodems, etc. naar externe middelen zou moeten worden gezocht. Het gaat hier immers om de EHS⁸.

⁷ Bij de bouw van woningen wordt er door bestuurders van met name provincie en de gemeente Soest er telkenmale op gewezen dat deze noodzakelijk zouden zijn omdat Soesterberg vanwege de Vliegbasis lange tijd op slot zou hebben gezeten. De Stichting ziet dat evenwel totaal anders. Juist doordat er in omgeving Soesterberg (en Bosch en Duin) niet kon worden gebouwd komt er hier nu nog natuur voor, zij het in een bepaalde mate. Daar zou men juist blij mee moeten zijn, aangezien deze een uitstekende potentie aan het dorp biedt om zich als zodanig nader te profileren. Bovendien is men reeds voornemens om zowel op het terrein van het Kontakt der Continenten (zie ook Bp 'Hart voor Groen', als ook ontwerp-Structuurvisie Soest), als ook op de Sterrenberg (zie ook Bp Amersfoorseweg) een relatief groot aantal woningen (in totaal zo'n 850) te bouwen. Deze gaan de eigen behoefte van Soesterberg ruim te boven, zeker ook als men rekening houdt met beoogde transformatie van bedrijven naar wonen van Soesterberg-Noord, dus voor de noodzaak van nog meer woningen ontbreekt feitelijk elke grondslag.

⁸ Dienaangaande wordt in het Streekplan Utrecht 2005-2015 overigens opgemerkt dat de Vliegbasis niet onder de financiële kaders van het project 'Hart van de Heuvelrug' valt, waarvoor van verevening werd uitgegaan, maar dat daarover aparte overeenkomsten zullen worden gesloten. Wat die overeenkomsten dan inhouden is bij de Stichting overigens niet bekend. Belangrijk in dit kader is evenwel op te merken dat de Vliegbasis geheel onder de EHS, waarvoor een bepaald beschermingsregime van kracht is, terwijl dat lang niet voor alle gronden geldt die deel uitmaken van het project 'Hart van de Heuvelrug'.

In ieder geval zou in de nu gepresenteerde balans o.i. ook een (aanzienlijk) bedrag moet worden opgenomen voor de stijging die de inrichting van de basis als natuur voor de 'toegevoegde economische waarde' van omringende bebouwde en niet bebouwde omgeving zal hebben en daarmee toekomstige inkomsten overheid (zie in deze ook het boekje: 'Het geld groeit op onze Heuvelrug (Bade, T., 2007)). Een investering in de natuur van de basis zal zich immers naar verwachting op termijn vanzelf terug verdienen.

Verder is wat betreft mogelijke subsidies in de balans nu 2 miljoen opgenomen, maar toch blijft de Stichting zich afvragen of het niet mogelijk is voor een project met een dergelijke uitstraling niet veel meer subsidie binnen te krijgen, bijvoorbeeld bij de Postcodeloterij⁹. Daarnaast biedt natuurlijk ook het Groenfonds vele mogelijkheden die o.i. toch worden onderschat. In ieder geval bewijst de actie van het UL dat vele burgers bereid zijn om een financiële bijdrage aan basis te geven en daar zou de overheid en overige fondsen toch een voorbeeld kunnen nemen.

Daarnaast zouden de kosten verder moeten worden geminimaliseerd, door bijvoorbeeld het afbreken van gebouwen/wegen over de tijd te spreiden, mede afhankelijk van de afzet van vrijkomende materialen (vergelijk ook het 'Cradle to cradle-beginsel'). Ook zouden de kosten van de recreatieve inrichting (inclusief eventuele 'recreatieve verbinding') gewoon door het Recreatieschap, in casu uit algemene middelen moeten worden opgebracht, maar niet koste mogen gaan van de natuur. Bezien we de financiële balans dan scheelt dat toch al snel 8.5 miljoen euro, waarvoor er toch veel minder huizen hoeven te worden gebouwd.

EHS Saldobenadering.

Zoals onder algemeen al aangegeven, zal het in belangrijke mate van de EHS-saldobenadering afhangen of het plan zoals dat thans voorligt ook in planologisch-juridische zin haalbaar is. In het Ruimtelijk plan wordt wat dat betreft aangegeven, dat het overall saldo positief is (zie schema op pag. 68 van het Ruimtelijk Plan). Zoals ook in haar reactie op het concept aangegeven, behoudt de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. daarover evenwel haar twijfels. Ook al omdat er nu toch (weer) meer huizen worden gebouwd en ook de fietsverbinding nu geheel langs zuidelijke runway is doorgetrokken, is zij van mening dat de balans zeker op korte termijn negatief zal zijn. Wel is zij de mening toegedaan dat men op zich bij het opstellen van de balans zorgvuldig met richtlijnen/leidraad Ministerie rekening heeft gehouden (zie ook 'Spelregels EHS (LNV, 2007)), maar de Stichting komt in bepaalde gevallen toch tot een (iets) andere interpretatie. Juist omdat hieraan zo'n belang dient te worden gehecht zal zij daar, voor zover dat op basis beschikbare natuurgegevens althans mogelijk is, dan ook wat uitgebreider bij stil staan.

Wat betreft de EHS geldt daarbij overeenkomstig de Nota Ruimte/Streekplan Utrecht het zogenaamde 'Nee, tenzij-beginsel'). Om evenwel een meer ontwikkelingsgerichte aanpak mogelijk te maken kan evenwel onder voorwaarden ook op gebiedsniveau een 'Nee, tenzij'-afweging worden gemaakt, ook wel de saldobenadering genoemd. In het beleidsdocument van LNV zijn de spelregels nader aangegeven, die op de EHS-Saldobenadering van toepassing zijn (zie ook Nota Ruimte, alsmede het boekje: 'EHS Saldobenadering (Arcadis, 2009)'):

Voor de EHS-gebieden een kwaliteitsslag wordt gemaakt, waarbij het oppervlakte natuur minimaal gelijk blijft dan wel toeneemt (kwaliteitscriterium). Zo'n kwaliteitsslag kan bijvoorbeeld ontstaan doordat er binnen de EHS met bestemmingen wordt geschoven, en/of:

Binnen de ruimtelijke visie er een vergroting van het areaal EHS optreedt, ter compensatie van het gebied dat door de rode projecten is verloren gegaan; onder de voorwaarde dat daardoor tevens een beter functionerende EHS zal ontstaan (kwantiteitscriterium).

Gezien de wijze van toetsing heeft men er bij de Vliegbasis dus kennelijk voor gekozen alleen het eerste criterium, dus kwaliteitscriterium, als uitgangspunt voor de toetsing te nemen. Toch heeft de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. daar nog wel vragen over.

⁹ In die zin blijft het de Stichting toch verbazen dat voor een project als de Natuurbrug de Postcodeloterij wel met een bedrag van vele miljoenen over de brug kwam, maar dat voor herinrichting Vliegbasis, wat toch ook een project met een enorme uitstraling is niet mogelijk zou zijn.

Kiest men voor het eerste criterium dan dient de oppervlakte natuur minimaal gelijk te blijven, waarbij tevens een kwaliteitslag wordt gemaakt. De Stichting blijft zich evenwel afvragen, ook al omdat met nieuwe functies op de vliegbasis toestaat, namelijk een woonfunctie, of men dan wel zomaar alleen van het eerste criterium uit mag gaan. De impact van een woonfunctie is immers toch heel anders dan die van de bedrijfsbebouwing/-hallen en shelters, zoals deze nu verspreid over het terrein van de Vliegbasis voorkomen en waarvan het gebruik met name tijdens de nachtelijke uren toch beperkt was.

Kiezen we voor het tweede criterium dan zou het verlies aan EHS dat door de rode projecten optreedt, moeten worden gecompenseerd door elders de EHS uit te breiden. Uitgaande van dit criterium zal het duidelijk zijn dat de balans dan al bij voorbaat negatief is. Zo maakt momenteel overeenkomstig het Streekplan Utrecht 2005-2015 het gehele gebied van de Vliegbasis, dus inclusief Camp New Amsterdam, deel uit van de EHS (zie ook de kaart: 'Gebieden binnen de groene contouren'). Bezien we nu de rode ontwikkelingen op de Vliegbasis (woningbouw, etc.) dan zal daardoor toch een deel van het gebied dat nu deel uitmaakt van de EHS rood worden, dus feitelijk een rode contour krijgen. Dat geldt mogelijk ook voor Camp New Amsterdam, met uitzondering dan van de hier geprojecteerd westelijke dispersie-corridor. Bezien we een en ander vanuit dit perspectief, dan is het wel de vraag waar binnen de gebiedsvisie dan sprake is van een vergroting van het EHS-areaal, aangezien het areaal feitelijk nergens wordt uitgebreid.

Indien we toch uitgaan van het eerste criterium, dus het kwaliteitscriterium, dan dient dus eerst te worden nagegaan of de oppervlakte natuur minimaal gelijk blijft (stap 1) en vervolgens of er binnen het Ruimtelijk Plan/Gebiedsvisie ook kwaliteitswinst voor de natuur optreedt (stap 2). Bij het beoordelen van de beoogde kwaliteitswinst wordt uitgegaan van de vier wezenlijk waarden van de EHS, te weten (zie ook rapport 'Spelregels EHS' en dan in het bijzonder hoofdstuk 6: 'EHS-saldobenadering' én de bijbehorende bijlage 2: 'Uitwerking natuurkwaliteit' / 'Handleiding bestemmingsplannen van de provincie Utrecht'/Notitie Ruimtelijk beleid verblijfsrecreatie provincie Utrecht'):

- a. Aanwezigheid zones met bijzondere kwaliteit;
- b. Gebieden die bepalend voor aaneengeslotenheid en robuustheid;
- c. Aanwezigheid van bijzondere soorten;
- d. Aanwezigheid bijzondere verbindingen.

In de Natuurvisie zoals deze door Bureau Haskoning is opgesteld is indertijd voor de kwaliteitstoetsing al een soort eerste opzet voor gemaakt. Mede op basis van de in het Ruimtelijk plan opgenomen ontwikkelingen, alsmede aanwezige kwaliteiten/kwetsbaarheden (zie kaarten uit het natuuronderzoek van Bureau Bakker) en beoogde kwaliteiten (zie 'Natuurwaardingskaart toekomstige situatie') is een saldobenadering opgesteld (zie Ruimtelijk Plan, Hoofdstuk 12: 'Ecologische Saldobenadering'); boekje EHS-Saldobenadering (Arcadis, 2009)), die inmiddels door LNV blijkt te zijn goedgekeurd¹⁰.

In haar eerdere reactie op het concept Ruimtelijk Plan heeft de Stichting feitelijk al uitgebreid bij de toetsing die toen op basis van deze criteria werd gegeven stilgestaan. In de reactie die daarop door het programmabureau werd gegeven is daar (helaas) slechts zijdelings op in gegaan. De kritiek die de Stichting toen had op de kwaliteitstoetsing blijft feitelijk staan. In die zin zal zij hier dan ook worden herhaald zij het wel nader toegespitst op de gegeven criteria. Meer in algemene zin kan bij toetsing worden opgemerkt dat weliswaar ook naar effecten op korte termijn wordt gekeken, maar men bij de toetsing uiteindelijk toch alleen de lange termijn effecten meeneemt (zie tabel op pag. 62 Ruimtelijk Plan). O.i. ontstaat daardoor een onjuiste inschatting van (effecten) Ruimtelijke Plan op het saldo, dat zo feitelijk heel sterk afhankelijk wordt gesteld van beheersresultaten in de toekomst.

Verder kan in algemene zin en dan in het bijzonder met betrekking tot stap 2 nog worden aangegeven, dat het op basis van de daarvoor nu gegeven criteria mogelijk is dat een plus voor het ene criterium, bijvoorbeeld de 'aanwezigheid van bijzondere verbindingen' (zie criterium d), ook als positief wordt meegerekend bij een ander criterium, bijvoorbeeld

¹⁰ Voor de criteria die bij de toetsing zijn gebruikt alsmede de uitkomsten van de beoordeling wordt in het boekje 'EHS Saldobenadering' en wel in bijlage 1: 'Tabel beoordeling' een geheel overzicht gegeven.

'aaneengeslotenheid en robuustheid van de (nagestreefde) natuur', waardoor o.i. toch een vertekend beeld met betrekking tot het positieve saldo kan ontstaan. Ook omdat men de per categorie gegeven eindscores op het eind kennelijk gewoon middelt (zie Ruimtelijk Plan tabel op pag. 62: 'Toetsing aan de EHS-criteria')¹¹. In die zin zou wellicht toch moeten worden gekeken hoe men deze beide criteria los van elkaar in toetsing mee kan nemen, hetzij ze alsnog samen te voegen.

Met betrekking tot stap1 van de toetsing aan het kwaliteitscriterium, dus aan het minimaal gelijk blijven van de oppervlakte natuur, wordt in het Ruimtelijk Plan aangegeven, dat deze uiteindelijk (netto) met 61.1 ha toe zal nemen (zie boekje EHS-Saldobenadering, tabel 4.4: 'Overzicht oppervlaktes, huidig, toekomstig en verschil')¹². Daarbij gaat het dan om ongeveer 30 ha verharding en gebouwen, die of zal worden gesloopt/verwijderd (20 ha) of afgedekt (ongeveer 10 ha). De overige 31.1 ha bestaan uit omvormen van bermen, onverharde wegen en gebieden voor overig gebruik (waaronder sportvelden).

Nog afgezien of men bijvoorbeeld ook met het afdekken van wegen met zand tot die natuurkwaliteiten kan komen die in de 'Natuurwaardenkaart toekomstige situatie' worden verondersteld, komt er op de Vliegbasis ook een aanzienlijke oppervlakte aan rood bij. Daarbij gaat het dan om 17 ha rood voor de nieuwe woonwijk nabij Soesterberg, 1 ha voor de nieuwe villa's aan de Dolderseweg, 1,3 ha voor zorgcomplex aan de oostrand van het plangebied én daarnaast natuurlijk nog alle voorzieningen die ten behoeve de recreatie worden aangelegd, zoals bezoekerscentrum, de 'recreatieve verbinding', nieuwe (fiets)paden, entree's, maar bijvoorbeeld ook een eventuele nieuwe doorsteek tussen Richelleweg en de Weerden van de Poelmanweg¹³.

Moeten we op basis van de in het boekje 'EHS-saldobenadering' weergegeven gegevens nu concluderen dat feitelijk een veel grotere oppervlakte wordt omgevormd naar natuur dan in tabel 4.4 aangegeven, waarbij dus ook wordt gecompenseerd voor al het rood dat er bij komt, of is al het verlies aan natuur door rood al meteen in de tabel verdisconteerd. In ieder geval lijkt het goed in het boekje ook aan te geven hoe al het rood nu in de balans is meegenomen. Voor derden is het immers nu op basis van zowel de 'Natuurwaardenkaart (zie rapport Bureau Bakker) als de 'Natuurwaardingskaart toekomstige situatie' moeilijk, zo niet onmogelijk na te gaan, of de in tabel 4.4 gegeven gegevens nu wel of niet juist zijn. Meer in het bijzonder zou als het verlies aan biotopen door rood al (impliciet) in de tabel zijn verdisconteerd, er o.i. toch ook rekening moeten worden gehouden met het kwaliteitsverlies dat daardoor ontstaat. Het duurt immers jaren voordat bepaalde biotopen weer een bepaalde kwaliteit bereiken (zie voor overzicht ook: 'Spelregels EHS, bijlage 3: 'Ontwikkelingsduur natuurdoeltypen'), zo ze dat al kunnen bereiken en met name daarvoor dient o.i. in de balans toch een bepaalde mate overcompensatie rekening te worden gehouden (zie voor criteria ook de 'Handleiding bestemmingsplannen, hoofdstuk 4.5.2: 'Groene contour en het compensatiebeginsel')¹⁴.

Verder is het natuurlijk een belangrijke vraag wat in de balans nu als bestaande natuur wordt meegeteld en waar dus echt sprake is van een wijziging van 'rood naar natuur'. Zo hebben bermen toch vaak ook al bepaalde natuurwaarden, mede afhankelijk van beheer, en kunnen onverharde paden in de toekomst, wellicht na een kleine voorbereiding, gewoon vanzelf dichtgroeien. Verder is het voor de Stichting de vraag of je de verhardingen die met zand worden afgedekt, ook al zullen deze als biotoop voor bepaalde soorten wel degelijk als habitat kunnen functioneren, wel (volledig) in de balans moet meenemen. Mede gezien de

¹¹ Overigens is het op basis bestaande jurisprudentie nog maar de grote vraag of men mag middelen. Bij de toetsing wordt door de Rechtbank/Raad van state toch meestal getoetst of aan alle gestelde criteria/eisen wordt voldaan en als dat niet zo is goedkeuring onthouden (vergelijk o.a. toetsing 'Let de Stigterpad').

¹² Overigens is het natuurlijk juist dat men in tabel 4.4 van werkelijke oppervlakten is uitgegaan en niet van de foutieve oppervlakten zoals deze in het 'Natuurgebiedsplan Utrechtse Heuvelrug' zijn aangegeven.

¹³ Dat geldt natuurlijk niet als men deze nu alsnog uit het plan haalt, aangezien deze doorsteek vooralsnog onzeker is.

¹⁴ Bij de toetsing wordt nu immers de 'natuurwaardingskaart toekomstige situatie' als basis gebruikt, maar het kan voor bepaalde typen nog decennia duren, zo niet langer, voordat de aangegeven streefbeeld/natuurdoelentypen (inclusief bijbehorende doelsoorten) zijn bereikt.

veranderde bodemomstandigheden en vochthuishouding is het immers nog maar de vraag of hier bijvoorbeeld 'grasland met hoge ecologische kwaliteiten', waarbij o.a. bij de opstelplaatsen van de Middle East wordt uitgegaan, tot ontwikkeling kan komen. En hoewel het natuurlijk positief is dat men directe omgeving Museumkwartier wil omvormen naar 'heide van matige kwaliteit' is het natuurlijk wel de vraag of je dat, tenminste als dat is meegenomen in de balans, ook wel (volledig) moet meenemen, aangezien mede vanwege de versterking deze toch eerder als 'omgevingsgroen' zal functioneren dan dat daarvan ook bepaalde kwaliteiten kunnen worden verwacht¹⁵. Ook curieus is dat men de verdichting van de bebouwing zoals deze op Camp New Amsterdam is voorzien maar eventjes in de balans, m.u.v. dan van de dispersiecorridor, geheel buiten beschouwing heeft gelaten (zie ook 'Natuurwaarderingsschaak toekomstige situatie'), terwijl hier wel een verdichting van de bebouwing is voorzien van 5 naar 20%. Ook die verdichting zal vanwege de hier thans nog voorkomende bossen tot een aantasting van de EHS leiden en zou dus o.i. in de balans wel degelijk moeten worden meegenomen.

Indien men uiteindelijk met bovengenoemde aspecten rekening houdt is het voor de Stichting dus nog maar de vraag of uiteindelijk wel aan het vereiste wordt voldaan dat de oppervlakte aan natuur minimaal gelijk blijft.

Bij stap 2 wordt allereerst ingegaan op de 'aanwezigheid van zones met bijzondere kwaliteit'. In het Ruimtelijke Plan wordt in de tabel op pag. 62 aangegeven, dat de balans voor alle binnen de Vliegbasis voorkomende vegetatietypen positief is, in ieder geval op de middellange termijn. Bezien we evenwel de gegevens uit het boekje 'EHS-saldobenadering', dan kan men toch duidelijk uit tabel 4.5: 'Overzicht beoordeling' afleiden, dat de balans voor zowel bos als grasland in ieder geval op de korte termijn als neutraal/negatief dient te worden beoordeeld¹⁶. In de overzichtstabel die in het Ruimtelijk Plan is opgenomen gaat men er dus kennelijk geheel vanuit dat de kwaliteiten zoals men die op een bepaalde plek nastreeft ook op middellange termijn zondermeer zullen worden bereikt.

De Stichting nu vindt het zeer dubieus dat op lange termijn mogelijk te realiseren natuurkwaliteiten kennelijk als basis/grondslag voor de toetsing van het kwaliteitscriterium worden aangehouden¹⁷. Zij zou het dan ook veel geloofwaardiger vinden, zoals ook onder stap 1 al aangegeven, dat als er dan toch voor bepaalde rode ontwikkeling of gewenste omvormingen waardevolle biotopen dienen te verdwijnen er dan ook gewoon een overcompensatie/ kwaliteitscompensatie plaatsvindt. Nu zal er immers door de beoogde woonbebouwing ten noord-westen van Soesterberg o.a. 'bos met grote ecologische kwaliteiten' verdwijnen, hetgeen dan feitelijk wordt gecompenseerd door 'omvormingsbeheer' van de categorie 'bos met zekere ecologische kwaliteiten' naar 'bos met grote ecologische kwaliteiten'. Alhoewel niet ontkend wordt dat een dergelijke omvorming op zich een bepaalde kwaliteitswinst met zich mee kan brengen, is deze op zich evenwel niet afhankelijk van de functieverandering zoals deze thans voor de Vliegbasis is voorzien. Deze had namelijk ook gewoon door de huidige beheerder kunnen worden uitgevoerd¹⁸. Feitelijk kan een

¹⁵ Op dit kwaliteitsaspect zal met name onder stap 2 nog nadere aandacht worden besteed, met name wat betreft het verlies aan ecologisch waardevolle biotopen, zoals bos en droog schraalgrasland, dat ten gevolge de in het plan opgenomen rode ontwikkelingen en omvormingen zal ontstaan.

¹⁶ Overigens geeft ook hier de bijlage 1: 'Tabel beoordeling', zoals deze in het boekje 'EHS Saldobenadering' is opgenomen een beter inzicht hoe men toe de beoordeling is gekomen dan alleen de teksten.

¹⁷ Weliswaar wordt ook in de nota 'Spelregels EHS', bijlage 2: 'Uitwerking natuurkwaliteit' aangegeven dat het van belang wordt geacht dat naar zogenaamde 'complete levensgemeenschappen' dient te gestreefd, hetgeen de Stichting onderschrijft, maar als dat ook had kunnen worden bereikt door een daarop gericht beheer van de huidige beheerder dan ziet de Stichting dat niet als een aparte verdienste van het voorliggende Ruimtelijke plan. In die zin dient dat dan ook niet te worden verdisconteerd. Bovendien is er al voor dat het plan voor de Vliegbasis werd gelanceerd in het 'Natuurgebiedplan Utrechtse Heuvelrug' van bepaalde pluspakketten uitgegaan en de vraag is dan waarom deze dan niet – uiteraard na bijstelling van de daarin gegeven oppervlakten met de werkelijke oppervlakten - als basis voor de toetsing zijn gebruikt. Dat had o.i. in ieder geval een objectievere toetsing mogelijk gemaakt.

¹⁸ Overigens had defensie bijzondere aandacht voor de natuurwaarden op de basis en had men waar mogelijk al het omvormingsbeheer van aanwezige bossen in gang gezet.

vergelijkbare redenering ook voor de op de basis aanwezig schraalgraslanden worden gehouden. Nu wordt voorgesteld een aantal van de in het zuid-westelijke deel van de basis aanwezige zeer waardevolle droge schraalgraslanden om te vormen tot half bos/half gras t.b.v. het functioneren van de westelijke ecologische corridor. Dat wil men dan kennelijk compenseren door bos om te vormen tot schraal grasland in het oostelijke deel van het gebied waar de shelters voorkomen, als ook door bijvoorbeeld op plekken waar thans verharding voorkomt deze door het verwijderen van het asfalt of door het opbrengen van zand tót droog schraalgrasland te ontwikkelen. De vraag is evenwel of men daardoor, ook op termijn, wel weer het hoge kwaliteiten schaalgrasland kan bereiken waarvan in de 'Natuurwaardingskaart toekomstige situatie' wordt uitgegaan. Zo leert de ervaring dat waar zich eenmaal bos, inclusief bijbehorende bosbodempfiel, heeft ontwikkeld, het nog niet zo eenvoudig is droog schraalgrasland tot ontwikkeling te brengen, tenzij heel rigoureuus wordt ingegrepen. Hetzelfde kan worden gesteld met betrekking tot die gebieden waar men omvorming naar 'schraal grasland (of heide) van grote ecologische kwaliteit' wil bereiken door aldaar het asfalt met zand te bedekken. Als we de 'Natuurwaardingskaart toekomstige situatie' bezien, gaat men daar kennelijk vanuit dat dat zondermeer mogelijk is, bijvoorbeeld in het gebied van de 'Middle east' (zie ook de kaart in het Ruimtelijk plan op pag. 67), maar de Stichting houdt daar toch zoals onder stap 1 ook al aangegeven haar twijfels over. Weliswaar is het afdekken van asfalt op zich een goedkope(re) methode dan het geheel verwijderen van asfalt, maar naar verwachting zal daardoor toch van een geheel andere bodemsituatie en vochthuishouding sprake zijn dan bij een ontwikkeling op van nature aanwezige gronden. De vraag is dan ook of met het opbrengen van zand ook eerder ervaring is opgedaan en of daar dan ook vegetaties tot ontwikkeling zijn gekomen met een vergelijkbare hoge kwaliteit als die ook nu op de basis aanwezig zijn. Overigens komt uit de tabel 4.4 naar voren dat uiteindelijk de balans voor droog schraal grasland, althans wat de oppervlakte betreft, negatief is, namelijk minus 7.4 ha, terwijl dit type (inclusief bijbehorende soorten), overigens tezamen met de aanwezige eikenstrubbenbossen, toch het type is waaraan de Vliegbasis voornamelijk zijn hoge natuurwaarden dankt. Weliswaar wordt aangegeven, dat dit door beheer alsnog zou kunnen worden bijgestuurd, maar ook gezien eerdere opmerkingen blijft het toch de vraag of de balans vanuit het beheer ook termijn uiteindelijk voor dit type wel positief zal zijn.

Meer in het bijzonder kan ten aanzien van de kwaliteit 'schraalgrasland met hoge ecologische waarden' daaraan nog worden toegevoegd, dat het geprojecteerd fietspad langs oostelijke deel zuidelijk runway daar naar verwachting een negatief effect op zal hebben. Rekening houdend met alle aspecten gaat de Stichting er dan ook vanuit dat ook op lange termijn er voor aanwezige graslanden een (licht) negatief saldo bestaat.

Uit bovenstaande kan worden geconcludeerd, dat de Stichting van mening is dat bij de toetsing van de saldobenadering dient te worden uitgegaan van de gevolgen op korte termijn, waarbij zij zich grotendeels kan vinden in de dienaangaande in de tabel 4.5 gegeven plussen en minnen. Deze zouden evenwel ook moeten worden doorvertaald naar de tabel op pag. 62 van het Ruimtelijke plan. Wat de in tabel 4.5 gegeven minnen betreft wordt daarbij feitelijk aangegeven dat deze op termijn door een zeer zorgvuldig beheer plussen zouden kunnen worden, maar daarmee maak je het uiteindelijke saldo - zou je althans met de daaraan nu ten grondslag liggende methodiek instemmen wat de Stichting zo zal uit vorenstaande duidelijk zijn dus niet doet - dus wel heel erg afhankelijk van het toekomstige beheer (en bijbehorende monitoring van (kwetsbare) soorten).

Verder wordt in de tabel op pag. 62 een plus toegekend aan het toetsingscriterium 'Gebieden die bepalend zijn voor de aaneengeslotenheid van de EHS'. Als onderbouwing wordt daarbij aangegeven, dat er door het 'Ruimtelijk plan' d.m.v. het verwijderen van hekwerken, verhardingen en de realisatie van ecologische verbindingen grotere eenheden natuurgebied worden gecreëerd. Bij dat laatste kan worden opgemerkt, dat het natuurlijk zo is dat het fantastisch voor de natuur op de Utrechtse Heuvelrug als geheel is als de Vliegbasis tot het centrale natuurkerngebied wordt waar vele corridors samenkomen. Maar de vraag blijft wel of je met betrekking tot aaneengeslotenheid hiervoor wel een plus moet opnemen. Feitelijk draagt de basis immers al veel van de aangegeven kwaliteiten in zich, die alleen nog maar 'ontsloten' behoeften te worden door (op bepaalde plaatsen) de bestaande hekwerken weg

te halen¹⁹. Bovendien zal het Ruimtelijk Plan, ook als is er nu ten opzichte van het concept gekozen voor een duidelijk(er) zonerings, er ook toe leiden dat toch de verstoring van bezoekers/recreanten aanzienlijk zal zijn. Feitelijk blijven nu alleen de het gebied van de 'Middle East', het westelijke deel van de shelters, een deel van het noordelijke bos- en heidegebied geheel vrij van recreanten, ook al omdat men recreanten ook van het te bouwen ecoduct over het spoor gebruik wil laten maken. Ten opzichte van het huidige situatie zou de daarmee toch gepaard gaande druk de aaneengeslotenheid van bepaalde gebieden die in het ruimtelijke plan worden beoogd wel eens teniet kunnen doen. Beter zou het o.i. dan ook zijn voor dit toetsingscriterium een 0 op te nemen.

Wat betreft het criterium 'Aanleggen of verbeteren van leefgebieden voor soorten' wordt er in de tabel op pag. 62 van het Ruimtelijk plan vanuit gegaan dat deze voorzichtig positief (0/+) is. Alhoewel het verdwijnen van met name de Vliegfunctie een positief effect zal hebben op soorten die daarvoor gevoelig zijn (of werden verjaagd)²⁰, heeft de Stichting ten aanzien van het positieve effect van het nu voorliggende plan voor bepaalde kwetsbare soorten toch zo haar twijfels. Dat geldt bijvoorbeeld voor o.a. bepaalde kwetsbare plantensoorten (klein warkruid, borstelgras, stekelbrem), korstmossen, vogelsoorten (o.a. veldleeuwerik, wespandief, zwarte specht, roodborsttapuit, maar mogelijk ook de boomleeuwerik), zoogdieren (o.a. boommarter, das, edelhert)²¹ en verder diverse beschermde reptielen en amfibieën (hazelworm, zandhagedis, levendbarende hagedis, ringslag), vele (beschermde) insecten, zoals vlinders (o.a. aardbeivlinder, kommavlinder, heideblauwtje, Bruin blauwtje, etc.), sprinkhanen (o.a. ratelaar, zoemertje, heidesabelsprinkhaan, etc), waarvan het biotoop door voorgenomen ontwikkelingen (mogelijk) zal worden aangetast. Weliswaar heeft men bij het aangegeven van de effecten van het plan zorgvuldig rekening gehouden met de kwetsbaarheid van bepaalde soorten (zie ook het boekje 'EHS-saldbenadering, bijlage 2: 'Tabel soorten'), maar door zowel de recreatieve invloed (verstoring, versnippering) als beoogde omvorming van schraal grasland naar bos t.b.v. westelijke corridor, zal het met name voor soorten van open schraal grasland nog maar de vraag zijn of deze zich in de aantallen waarin zij nu voorkomen kunnen handhaven. Vooral grondbroedende vogels zijn zeer kwetsbaar voor verstoring en ook door beperking oppervlakte zou de kritische grenzen voor met name deze soorten wel eens kunnen bereikt. Het zal dus o.a. zeer sterk van beheer en ook handhaving (!) afhankelijk zijn of voldoende kwaliteit van leefgebieden uiteindelijk kan worden gewaarborgd.

Met betrekking tot het toetsingscriterium 'Aanwezigheid van ecologische verbindingen' kan in algemene zin worden gesteld, zoals ook in bovenstaande al aangegeven, dat de plussen zoals deze nu in de tabel op pag. 62 van het Ruimtelijke plan zijn opgenomen, feitelijk niet (geheel) aan het Ruimtelijke Plan voor de Vliegbasis zijn te danken, maar dat deze voornamelijk berusten op projecten die binnen andere projecten van Hart van de Heuvelrug vorm hebben gekregen. Wat betreft de 'Oostelijke corridor' is dat dan binnen het cluster 'Hart van de Heuvelrug I' (gemeente Soest) en voor de 'Westelijke corridor' het cluster 'Zeist III'. Teneinde beide corridors te kunnen realiseren worden thans reeds overeenkomstig de bijbehorende clusterovereenkomsten aanzienlijke oppervlakten bos/groen buiten de Vliegbasis 'getransformeerd' naar bedrijventerrein/woningbouw.

¹⁹ Overigens draagt het weghalen van hekwerken, hoe positief ook voor de dieren om zich vrij van de ene plek naar de andere te kunnen begeven, er wel toe bij dat de basis ook voor de mens/huisdieren vrij toegankelijk wordt. In die zin zou nog moeten worden gekeken hoe een en ander, behalve dan met greppels, goed kan worden gereguleerd. Hierbij zou dan ook in het bijzonder moeten worden gekeken hoe er met name kan worden voorkomen, dat vanuit de rand van Soesterberg er allerlei huisdieren zo maar de Vliegbasis op kunnen komen en daar gaan struinen.

²⁰ Zie voor enige indicatie over mogelijke effecten van het gebruik van het terrein als Vliegbasis ook Alterra-rapport 1725: 'Verstoring door fauna van Laagvliegen'.

²¹ Daarbij kan worden aangetekend dat het edelhert nu nog niet op basis voorkomt, maar niet kn worden uitgesloten dat deze via te realiseren robuuste verbindingen tussen de Veleuwe en de Heuvelrug deze op niet al te lange termijn zal bereiken. Voo zover bi de Stichting bekend komt op de Vliegbasis de das thans niet voor maar zowel vanuit westen en oosten Heuvelrug nadert deze het hart van de heuvelrug wel steeds meer.

Wat de corridors op de Vliegbasis zelf betreft kan worden gesteld, dat met betrekking tot de 'Oostelijke corridor' in ieder geval de 'boscorridor' voornamelijk over het terrein van de Paltz zal lopen en dus slechts gedeeltelijk over de basis, namelijk door het bosgebied dat in het noorden aanwezig is. Nu evenwel is besloten om ecoduct over spoor ook gebruik te laten maken van recreanten zal dat toch invloed hebben op gebruik door dieren. In ieder geval gaat het beoogde recreatieve gebruik niet samen met dat van het edelhert, waarop toch de dimensionering van de oostelijke corridor is gericht.

Wat betreft de versterking van de 'heidecorridor' zoals deze nu op de Vliegbasis is voorzien, kan worden gesteld dat deze een positief effect heeft om op vliegbasis nu geïsoleerd voorkomende populaties van aan heide gebonden soorten, zoals de zandhagedis, weer met elkaar in verbinding te brengen. Wel zal dat toch enige decennia duren voordat zich in corridor ter hoogte Museumkwartier structuurrijke heide heeft ontwikkeld, dus in die zin het saldo pas op termijn ook echt positief zal zijn.

Wat betreft de binnen de Vliegbasis gelegen gedeelte van de 'Westelijke corridor' wordt het natuurlijk door de Stichting als positief beoordeeld dat er een 'dispersiecorridor' komt door Camp New Amsterdam, zij het wel dat daar dan wel een verdere verdichting van de bebouwing op CNA zelf tegenover staat. Aangezien er evenwel overeenkomstig het Ruimtelijk Plan nu ook in het aangrenzende waardevolle bosgebied bebouwing zal plaatsvinden en daarmee het resterende natuurnetwerk zoals zich dat tussen Huis ter Heide en Soesterberg, met uitzondering dan van de corridor ter hoogte van het landgoed Beukbergen, geheel zal worden dichtgebouwd, zal dat o.i. op het functioneren van deze corridor wel degelijk een negatieve invloed uitoefenen. Weliswaar zal deze corridor wel worden versterkt door gedeeltelijk omvorming van (waardevol) droog grasland naar bos tussen CNA en Sheltergebied, maar daar staat dan weer tegenover dat bosgebied bij shelters, dat toch als een belangrijke 'stepping stone'/schakel dient te functioneren kleiner zal worden gemaakt doordat het oostelijk deel van het bos dat daar nu voorkomt zal worden omgevormd naar droog schraalgrasland. Ook zal doordat dit bosgebied nu kleiner zal worden gemaakt de negatieve invloed van het gebruik van de meest westelijke gelegen shelters ten behoeve van een creatieve/culturele functie relatief groot zijn. In die zin twijfelt de Stichting er ernstig aan of dit bosgebied nog wel die functie als stepping stone kan vervullen die het overeenkomstig 'TOVER'/'Handboek Robuuste verbindingen' dient te hebben om goed functioneren van de hier gelegen boscorridor (met als gidssoort de 'boommarter') te kunnen waarborgen. Daarnaast zal ook de recreatieve invloed door fietspad langs zuidelijke runway en over ecoduct spoor een negatieve invloed op functioneren van deze corridor uitoefenen. Gezien de aangegeven ontwikkelingen gaat Stichting er dan ook vanuit dat met name westelijke corridor ook op lange termijn niet optimaal zal kunnen functioneren.

Als we alle effecten ruimtelijke plan op een rijtje zetten dan komt de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. met betrekking tot de EHS-Saldobenadering tot in de volgende tabel gegeven beoordeling.

Toetsingcriterium	Onderdeel	Beoordeling Korte termijn	Beoordeling Lange Termijn
Aanwezigheid van zones met bijzonder ecologische kwaliteit	Bos	0/-	0/+
	Grasland	0/-	0/-
	Heide	0	+
Aaneengeslotenheid en robuustheid		0/-	0
Verbetering leefgebieden soorten		0/-	0/-
Aanwezigheid ecologische verbindingen	Oostelijke corridor:		
	Bos	0	0
	Heide	0	+
	Westelijke corridor	0/-	0/-
Totaal		0/-	0/(+)

Op basis van de in de tabel gegeven uitkomsten, komt de Stichting tot de conclusie dat het Saldo in ieder geval op korte termijn negatief is en wellicht op lange termijn (weer) positief, zij het dat dat dan mede afhankelijk is van de inrichting, het beheer en bijbehorende handhaving. Overigens kan ook op basis van de in het boekje 'EHS-Saldo-benadering' gepresenteerde gegevens en expert-judgements worden geconcludeerd dat deze voor bepaalde criteria waaraan wordt getoetst op korte termijn negatief zal uitvallen en dus uiterst kwetsbaar is.

Uiteraard kan de Stichting zich ook vinden in de conclusie uit het boekje 'EHS-Saldobenadering' dat de gebiedsvisie/Ruimtelijk Plan teneinde daar ook bepaalde waarborgen aan te kunnen ontleen in een schriftelijk overeenkomst wordt vastgelegd, alsook eerst een beheersplan wordt opgesteld alvorens een start wordt gemaakt met de uitwerking van het plan in een structuurvisie.

Behalve aan de hierboven aangegeven criteria heeft tevens een toetsing plaatsgevonden aan relevante wetgeving op het gebied van de natuur, zoals de FFW en de Boswet. De Stichting kan zich vinden in de conclusie dienaangaande in het boekje 'EHS-Saldobedandering', dat er voor de overeenkomstig FFW (strikt) beschermde soorten nog een aanvullende inventarisatie dient plaats te vinden teneinde tot een zorgvuldige toetsing te kunnen komen.

Conclusie.

In bepaalde opzichten heeft het Ruimtelijke plan t.o.v. het concept aan kwaliteit gewonnen, in andere opzichten is het evenwel achteruitgegaan. Daarbij gaat het dan met name om de alsnog extra toegevoegde bebouwing ten noord-westen van Soesterberg-Noord en de extra recreatieve ontsluitingen, o.a. pad langs zuidelijke runway en recreatieve ontsluiting ecoduct over het spoor. De Stichting wil er dan ook voor pleiten, ook gezien het negatieve effect dat daarvan toch uiteindelijk op EHS Saldobenadering uitgaat, dat in ieder geval alsnog van die bebouwing én bepaalde fietspaden wordt afgezien.

Bovendien zou om ook in de toekomst de beoogde kwaliteit van de natuur te kunnen waarborgen de natuur op de basis na de vaststelling van het Ruimtelijk Plan zo snel mogelijk aan de Stichting het Utrechts Landschap moeten worden overgedragen, zodat ook het risico dat er alsnog ongewenste ontwikkelingen plaatsvinden wordt voorkomen.

Hoogachtend,

P.Greeven

B. de Wolf

Afzender: Stichting Milieuzorg Zeist
P/a: B. de Wolf
Kometenlaan 70
3722 JV Bilthoven